



MALETA PEDAGÒGICA

Dossier del mestre/a



FORN DE
GINEBRE
RIBA-ROJA D'EBRE



Ajuntament
Ribarroja d'Ebre



Íncitacultura

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

ipecc

Direcció i coordinació

Íngrid Bertomeu Cabrera
Antropòloga, docent i cofundadora de l'empresa Ínclita Cultura

Maite Hernández Sahagún
Antropòloga, docent i cofundadora de l'empresa Ínclita Cultura

Il·lustracions

©Aurora Portillo



INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana



Índex

Introducció	4
Context local.....	4
Antecedents	5
Objectius	6
Metodologia pedagògica.....	6
Metodologia participativa	7
Com utilitzar la maleta pedagògica.....	8
ACTIVITAT 1. ELS DIFERENTS TIPUS D'OLI I LES SEVES CARACTERÍSTIQUES	10
ACTIVITAT 2. EL GINEBRE (<i>JUNIPERUS OXYCEDRUS</i>) I ELS SEUS USOS	13
ACTIVITAT 3. LA PRODUCCIÓ D'OLI DE GINEBRE	15
ACTIVITAT 4. COM FUNCIONAVA UN FORN D'OLI DE GINEBRE?.....	17
ACTIVITAT 5. VISITA ALS FORNS D'OLI DE GINEBRE.....	19
ACTIVITAT 6. LA PEDRA EN SEC EN EL PAISATGE	21
ACTIVITAT 7. EL PAISATGE DELS FORNS D'OLI DE GINEBRE.....	24

Introducció

Context local

Els forns d'oli de ginebre són el conjunt de béns culturals més representatius del patrimoni etnològic de Ribera-roja d'Ebre. Al municipi, ubicat a la comarca de la Ribera d'Ebre, a Catalunya, s'emplaça la major concentració de forns documentada arreu, amb una vintena. Altres poblacions veïnes són la Palma d'Ebre i Flix; a la comarca de la Terra Alta, a la Fatarella i Vilalba dels Arcs i; a de les Garrigues, als nuclis de Bovera, la Granadella, la Pobla de Cérvoles i l'Esplugu Calba.

Els forns són construccions amb un gran valor patrimonial que formen part del llegat de la pedra seca o pedra en sec, una tècnica constructiva ancestral declarada Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO) l'any 2018, amb una candidatura que sumava Croàcia, Xipre, França, Grècia, Itàlia, Eslovènia, Espanya i Suïza. Aquest reconeixement patrimonial demostra el caràcter transnacional d'aquesta tècnica i la importància de vincular els paisatges culturals com a espais de patrimoni, més enllà de les fronteres administratives.

L'entorn de Ribera-roja d'Ebre és un dels paisatges destacats de les Terres de l'Ebre. Es tracta d'un espai rural, un territori forestal al llarg del qual s'hi estén el tradicional cultiu de l'olivera i amb una marcada presència del riu Ebre, que dibuixa literalment el paisatge. A les seves terrasses s'hi ha implantat un extens conreu de vinya, horta i fruiters al llarg de la història.

Les persones, al llarg dels temps, han establert una relació directa amb el medi on habiten, i és per això que parlem de paisatges culturals, paisatges transformats per l'acció humana. El pas del riu i les característiques del bosc mediterrani van propiciar en el passat l'articulació de l'activitat d'extracció i transformació d'oli de ginebre, sobretot per la facilitat d'accés a la matèria primera, el ginebre (*Juniperus oxycedrus*).

Tal com es defineix a l'obra "Els forns d'oli de ginebre. Una indústria a Ribera-roja d'Ebre" autoria de Judit Vidal, en col·laboració amb Marina Orobitg, *les ginebreres* - nom amb el qual també se'ls coneix- són unes construccions de planta més o menys circular que s'assenten sobre una roca llisa (llisera). Tenen forma de cubeta i una coberta en forma de cúpula semiesfèrica. A l'interior s'hi troba un tupí o olla que actua de recipient, on

s'introduïen els troncs de ginebre per fer la destil·lació en sec. A partir d'aplicar-hi l'escalfor, la fusta cremada desprenia una substància que sortia per un orifici i es recollia en una pila exterior, obtenint després d'aquests procés de deshidratació l'oli de ginebre.

Antecedents

L'any 2010 Amics de Riba-roja d'Ebre va iniciar el treball de descoberta dels forns d'oli de ginebre en l'entorn immediat del municipi. Des d'aleshores, van començar a impulsar un seguit d'accions i activitats per promoure'n la seva investigació, preservació, salvaguarda i difusió. Sis anys després, a instància de l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre, el Consell Comarcal de la Ribera va declarar un pou de gel i onze dels forns identificats al municipi Bé Cultural d'Interès Local (BCIL), una figura de protecció que permet la inscripció de l'element al Catàleg del Patrimoni Cultural Català. En el moment d'elaboració d'aquesta proposta pedagògica, sis dels forns estan en procés d'incoació per a la seva declaració com a Béns Culturals d'Interès Nacional en categoria de Zona d'Interès Etnològic (BCIN-ZIE), un distintiu emès per la Generalitat de Catalunya que avala la seva significació patrimonial a nivell nacional.

Del 2017 al 2020 i amb el suport de l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre i l'Institut Ramon Muntaner, l'entitat ha dut a terme diverses accions. En primer lloc, un projecte de posada en valor i divulgació, realitzat en tres fases (una per any, 2017-2019) que ha donat com a resultat la publicació de l'estudi *Els forns d'oli de ginebre. Una indústria a Riba-roja d'Ebre* (2017), de Judith Vidal amb la col·laboració de Marina Orobitg; l'informe *Recerca i museïtzació de l'espai dels forns d'oli de ginebre a Riba-roja* (2018) de Maria Narbon; i per últim, la projecció de l'espai de museïtzació del *Centre d'Interpretació dels forns d'oli de ginebre de Riba-roja d'Ebre* (2019) elaborat per Cèlia Mallafré. L'any 2021 va presentar-se el Pla Estratègic per a la salvaguarda i conservació dels forns d'oli de ginebre de Riba-roja d'Ebre, conduït i elaborat per l'empresa Ínclita Cultura durant el 2020 i que subscriuen aquesta maleta.

Paral·lelament a aquests projectes, des de l'associació i en suport amb l'Ajuntament es realitzen activitats com la *Festa de l'oli de ginebre*, que se celebra anualment al mes de novembre des del 2017. També s'ha de destacar l'organització de l'exposició temporal titulada *Els forns d'oli de ginebre. Una indústria a Riba-roja d'Ebre*, que va estar oberta al públic de l'11 de juliol al 13 d'octubre del 2019 al Museu Etnològic i de les Cultures del Món de Barcelona, acompanyada d'un cicle de conferències sobre la temàtica dels forns. A banda, s'han establert relacions amb la Universitat de Barcelona, des d'on s'han

fet sortides de camp amb l'alumnat per realitzar excavacions arqueològiques. L'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de la Universitat Rovira i Virgili ha realitzat diversos estudis constructius amb aplicació de tecnologia d'escàner i fotogrametria.

Respecte de la difusió dels forns d'oli, l'entitat ha intervingut en diverses jornades sobre la pedra en sec com a element patrimonial, juntament amb participants catalans, de la resta de l'Estat i internacionals. Els forns han estat visitats per un centenar d'estudiants i professionals de l'antropologia, l'arqueologia, la història, l'arquitectura, la documentació, el periodisme, la fotografia, etc., procedents tant de Catalunya com d'arreu del món, sobretot a partir de la implementació del programa Erasmus+ de pràctiques universitàries internacionals a través de l'entitat Grampus Heritage and Training.

Objectius

- Despertar l'interès entre els infants per la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial i l'arquitectura tradicional inherents en els forns d'oli de ginebre, així com identificar i reconèixer l'art de construir amb pedra seca com a valor patrimonial estès a la Mediterrània.
- Potenciar un major coneixement holístic i territorial del Paisatge Cultural en vistes a la seva inclusió al currículum escolar.

Metodologia pedagògica

La maleta pedagògica "Els valors patrimonials dels forns d'oli de ginebre de Riba-roja d'Ebre" es compon d'un conjunt de materials didàctics que permeten als infants adquirir coneixements i eines per interpretar aquest bé cultural vinculant-lo amb les formes d'entendre el paisatge i l'entorn. Es tracta d'un procés d'aprenentatge que s'inicia amb activitats a l'aula, se segueix amb una visita als forns i es conclou de nou a l'aula per consolidar-ne els coneixements i l'experiència.

A través dels diferents àmbits i àrees de coneixement (lingüístic, matemàtic, de coneixement del medi, artístic, d'educació física i d'educació en valors), el projecte educatiu es concep des del treball de les competències bàsiques que estableix el currículum del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, emmarcat en el

Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.
Són les següents:

1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual
2. Competència matemàtica
3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
4. Competència artística i cultural
5. Competència digital
6. Competència social i ciutadana
7. Competència d'aprendre a aprendre
8. Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria

A partir d'una metodologia activa i participativa, es plantegen activitats per a cicle superior de primària amb una durada total aproximada de tretze hores. Basades en problemes, projectes, jocs i aprenentatge col·laboratiu, s'entén l'infant com a agent actiu de la pràctica, amb l'objectiu de despertar el seu interès i curiositat pel coneixement, així com incentivar el raonament crític. Els materials de què es compon aquesta maleta estan dissenyats en base als criteris curriculars d'aprenentatge inclusiu, respectant els principis d'accessibilitat, treball cooperatiu i equitat, essent exercicis adaptables en funció de les potencialitats de cada grup.

De manera transversal, la proposta aposta per una conceptualització en vistes a contribuir a la formació d'infants responsables i compromesos amb el seu entorn patrimonial.

Metodologia participativa

Els materials que formen part d'aquesta proposta pedagògica s'han elaborat amb la col·laboració de l'Associació Amics de Riba-roja d'Ebre i el finançament i suport de l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre i l'Institut Ramon Muntaner, així com amb el recolzament de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya.

Així mateix, la ZER Ebre, composta per les escoles Sant Agustí de Riba-roja d'Ebre i 1 d'Abril de la Palma d'Ebre, ha participat en el procés d'elaboració, validant els procediments que l'empresa Íncrita Cultura els ha anat presentant, des del punt de vista de la seva qualitat pedagògica i la seva adequació a la realitat del dia a dia de la comunitat educativa.

Com utilitzar la maleta pedagògica

La maleta pedagògica conté 3 dossiers:

- **Dossier del mestre/a.** Es detallen les competències bàsiques de l'exercici, el temps de durada, el material, els coneixements previs que necessita el/la docent, el desenvolupament, el tancament i les eines del mestre/a. En aquest darrer apartat es referencien els documents requerits per l'activitat (ja sigui material per al professor/a, com per a l'aula), que trobarà al següent dossier.
- **Eines del mestre/a.** En cas que l'activitat ho requereixi, s'exposa el material previ que el/la docent necessita per poder conduir-la de manera òptima. D'altra banda, hi trobarà els solucionaris.
- **Fitxes de l'alumnat.** Es tracta dels models que ha d'utilitzar l'alumne/a a classe o fora de l'aula.

Per altra part, a l'interior de la maleta es troba també el material tangible necessari per a realitzar algunes de les activitats, **que cal retornar**:

- Ampolletes d'oli i herbes
- Targetes de fitxes botàniques
- Joc de relacionar

No s'inclouen a la maleta els materials d'ús rutinari i de fàcil accés per a l'escola i l'alumnat.

Per concloure, s'exposen les icones que s'utilitzen al dossier del mestre/a i a les fitxes de l'alumnat.

LLEGENDA DE SÍMBOLS

Organització del grup



ACTIVITAT INDIVIDUAL



ACTIVITAT PER PARELLES



ACTIVITAT EN GRUPS



ACTIVITAT DEL GRUP CLASSE

Tipologia d'activitat



RETALLAR I ENGANXAR



ESCRIURE



BUSCAR / INVESTIGAR



ENTREVISTAR



OBSERVAR / VISUALITZAR



LLEGIR



RAONAR / PENSAR



SORTIDA / ACTIVITAT EXTERIOR



CALCULAR



INTERPRETAR GEOMETRIA



MANIPULAR



DIBUIXAR



CANTAR / BALLAR / INTERPRETAR



JUGAR



CUINAR

ACTIVITAT 1. ELS DIFERENTS TIPUS D'OLI I LES SEVES CARACTERÍSTIQUES

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic



1h 30 min. aproximadament

Objectiu

Identificar els diferents tipus d'olis i els seus usos a través de la identificació botànica i sensorial de plantes i els seus olis derivats, mitjançant l'olfacte, l'observació visual i el raonament lògic deductiu.

Material

- Ampolletes d'olis i herbes
- Targetes de fitxes botàniques
- Cartó o fulls
- Tisores

Coneixements previs

Per a la realització de l'activitat, és aconsellable que el mestre/a es familiaritzi amb els elements a treballar. De tal forma, es recomana llegir el text introductori i consultar les altres dades que es faciliten sobre l'exercici, material que trobarà al dossier *Eines del mestre/a*.





Desenvolupament de l'activitat

A l'interior de la caixa hi consten dos tipus d'ampolles: d'una banda, les que corresponen als olis essencials o de consum; de l'altra, les que hi consten les plantes. Cadascuna d'elles està identificada amb un número i lletra respectivament i cal vincular-les.

Com el material és limitat i el nombre d'alumnes és variable segons classe, es recomana treballar la primera part de l'activitat en parelles. De tal forma, cadascuna d'ella

disposarà de la xifra concreta d'ampolletes d'oli i plantes – herbes o llavors - vinculades, que el mestre/a consideri adequada. Un cop finalitzin la tasca de relacionar-les, se les aniran traspasant per poder treballar-les totes.

L'exercici es desenvolupa en diferents parts:

-  1. A través de l'olfacte han de vincular cada ampolla d'oli essencial (identificada amb un número) amb la seva planta – herbes o llavors - (identificada amb una lletra). Per poder olorar l'oli, és necessari retallar una tira de cartró o paper per impregnar-lo, evitant així tocar-lo amb les mans.
-  2. Seguidament, i en petits grups, han de corroborar els resultats obtinguts individualment i consensuar una resposta comuna única.
-  3. A continuació, i per verificar el resultat, el mestre/a facilitarà les fitxes botàniques on hi consta el nom de la planta i una breu descripció. Es tracta que els alumnes comprovin si tenen les mateixes plantes. Si no és així, hauran de rectificar.
-  4. Per últim, han de compilar el requadre indicant cada parella d'oli i planta – herbes o llavors -, així com el nom de l'oli essencial. A fi que compreguin la mecànica de l'exercici, se'ls hi exposa un exemple inventat. Finalitzada aquesta part, el mestre/a mostrarà al conjunt de la classe el resultat del requadre. En cas de no coincidir, se'ls invitarà de nou a olorar els pots perquè verifiquin ells mateixos la solució.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Identificar i classificar cada oli amb la corresponent planta, comprenent la diversitat de tipologia i productes derivats existents.
- Practicar la posada en comú i la capacitat d'arribar a acords.

- Reconèixer el ginebró/ginebre/càdec i l'obtenció de l'oli de ginebre.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 1*, el professor/a trobarà:

- El text introductori sobre què són els olis essencials i com cal manipular-los.
- El solucionari de l'exercici.
- Les targetes de les fitxes botàniques, que trobarà també impreses a l'interior de la maleta.
- Informació sobre les propietats dels olis essencials de l'exercici.

ACTIVITAT 2. EL GINEBRE (*JUNIPERUS OXYCEDRUS*) I ELS SEUS USOS

Competència comunicativa lingüística i audiovisual



1h aproximadament

Objectiu

Reconèixer l'anatomia i fisonomia del ginebre (*Juniperus oxycedrus*) i els seus usos.

Material


- Joc de relacionar (20 fustes il·lustrades, 10 fitxes descriptives)


Coneixements previs

Per a la realització de l'activitat, és aconsellable que el mestre/a es familiaritzi amb els elements a treballar. De tal forma, es recomana llegir el text introductor i consultar les altres dades que es faciliten sobre l'exercici, material que trobarà al dossier *Eines del mestre/a*.


Desenvolupament de l'activitat


L'activitat consta de dues parts diferenciades. Una primera correspon a un exercici de comprensió escrita que tracta sobre les plantes, la seva tipologia i les coníferes; la segona és un joc de relacionar.

-  1. L'alumne ha de llegir el text que té al dossier i omplir els buits amb les paraules que manquen. Disposa d'un requadre on se li faciliten els mots. Es corregirà en veu alta amb el conjunt de la classe.

2.  Finalitzat aquest primer exercici, on s'ha introduït als alumnes en el món de les coníferes, es realitza el joc de relacionar. Per fer-ho, es formen grups de 4 o 5 persones, segons es consideri.

Les fustes són un total de 10 parelles, de les quals 7 coníferes. La finalitat és vincular cada planta amb el seu con o fruit.

3.  Seguidament, han d'afegir a cada parella, la targeta descriptiva de la planta que li correspongui.

4.  Per últim, amb tota la informació que disposen, han de discernir si es tracta d'una planta conífera o no. Es corregirà en veu alta amb la resta de la classe.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Reconèixer els diferents tipus de coníferes.
- Aprendre el nou vocabulari vinculat amb l'anatomia, fisonomia i l'etnobotànica.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 2*, el professor/a trobarà:

- El text introductori.
- El solucionari de l'exercici de comprensió escrita.
- El solucionari del joc de relacionar.

ACTIVITAT 3. LA PRODUCCIÓ D'OLI DE GINEBRE

Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Competències artística i cultural
Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic



50 min. aproximadament

Objectiu

Descobrir i conèixer els forns d'oli de ginebre i la seva producció en el conjunt del seu context geogràfic (mediterrani), social, històric, cultural i patrimonial.

Material


- Diccionari, si es considera.


Coneixements previs


Per a la realització de l'activitat, és aconsellable que el mestre/a es familiaritzi amb els elements i conceptes a treballar. De tal forma, es recomana llegir el text introductori que trobarà al dossier *Eines del mestre/a*.


Desenvolupament de l'activitat

L'alumne/a disposa d'una auca incompleta a nivell descriptiu que narra el context geogràfic (mediterrani), social, històric, cultural i patrimonial dels forns d'oli de ginebre i la seva producció. De tal forma, per poder-la comprendre en la seva totalitat, ha de completar-la, introduint els mots que manquen. Per fer-ho l'estudiant ha de recórrer al seu propi coneixement, deducció o resoldre la definició que se li facilita. També pot utilitzar el diccionari, si es creu convenient. Finalitzada aquesta part, ha de dibuixar com s'imagina el futur dels forns d'oli de ginebre.

1.  En primer lloc, l'alumne/a ha de llegir l'auca i completar les paraules mancants.

2.  Tot seguit, i en grups, es comprova si coincideixen les paraules o el seu significat (és a dir, s'accepten sinònims). Es pot emprar el diccionari, si vol comprovar o buscar algun mot concret.

3.  A continuació, el mestre/a exposa al conjunt de la classe el text complet.

4.  Per últim, l'alumne ha d'expressar artísticament, concretament a través del dibuix, com s'imagina el futur dels forns d'oli de ginebre.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Aprendre nou vocabulari.
- Descobrir les diferents localitzacions dels forns del ginebre i la producció d'oli al llarg del mediterrani.
- Comprendre el seu valor històric i patrimonial.
- Potenciar l'expressió artística.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 3*, el professor/a trobarà:

- El text introductori.
- L'auca amb el text complet.

ACTIVITAT 4. COM FUNCIONAVA UN FORN D'OLI DE GINEBRE?

Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Competència matemàtica
Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic



1h i 10 min. aproximadament

Objectiu

Comprendre el funcionament i les parts d'un forn d'oli de ginebre, així com els materials i les tècniques constructives, a través de la visualització, la comprensió lectora i el raonament matemàtic.

Material





- Ordinador
- Projector
- Accés a internet
- Objecte cilíndric transparent (pot utilitzar-se una proveta)

Coneixements previs

Per a la realització de l'activitat, és aconsellable que el mestre/a es familiaritzi prèviament amb el model de forn d'oli de ginebre en 3D que pot consultar al web: <https://fornsolideginebre.cat/recerca>; així com amb el material de lectura que trobarà al dossier *Eines del mestre/a*.

Desenvolupament de l'activitat

L'activitat consta de diverses fases, una primera de visualització del forn d'oli de ginebre en 3D, una segona, de comprensió lectora i lèxic; i, una tercera, de figures geomètriques.

1.  El grup classe visualitza a la pantalla el model 3D on el mestre/a mostra les diferents parts que té el forn.
2.  Percebut visualment, es realitza l'exercici de comprensió lectora que narra el procés d'obtenció de l'oli i, seguidament, l'activitat de vincular les definicions de les parts del forn amb el seu número corresponent.
3.  A continuació, es corregeixen els exercicis en veu alta.
4.  Finalment, es realitzen i corregeixen els exercicis de càlcul corresponents a la composició geomètrica d'un forn, així com problemes de càlcul relacionats amb el volum. A més, es treballa també aquest darrer concepte a partir d'un exercici d'experimentació: el desplaçament de líquids.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Interpretar la realitat en 3 dimensions d'un forn d'oli.
- Comprendre les dimensions espacials volumètriques.
- Integrar el concepte de volum i resolució de problemes.
- Interpretar la geometria mitjançant càlcul.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 4*, el professor/a trobarà:

- El solucionari de l'exercici de comprensió lectora i de vinculació.
- El solucionari dels problemes.
- Instruccions sobre com realitzar l'exercici de desplaçament de líquids.

ACTIVITAT 5. VISITA ALS FORNS D'OLI DE GINEBRE

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
Competència artística i cultural
Competència d'aprendre a aprendre



3h aproximadament

Objectiu

Descobrir i conèixer els forns d'oli de ginebre i reconèixer el seu valor patrimonial.


Material

- Material necessari per fer la sortida (calçat còmode, motxilla amb esmorzar, gorra i protecció solar, etc.)
- Llapis, colors i llibreta per dibuixar i agafar apunts
- Tisores i recipient per guardar mostres d'herbes recollides (pot servir una funda de plàstic, paper o una carpeta portafolis)
- Les fitxes botàniques de l'activitat 1, si es considera


Coneixements previs


Per a la realització de l'activitat és aconsellable que el mestre/a revisi les fitxes de les plantes de l'activitat 1, habituals de la zona mediterrània.

Desenvolupament de l'activitat

1.  Es realitza una visita als forns d'oli de ginebre, guiada pels Amics de Riba-roja d'Ebre. Es treballaran amb l'entitat els temes següents:
 - a. La pedra en sec: material i procés de construcció, tipus de construccions (marges, pous, forns, masos...).

- b. Els forns d'oli de ginebre, història, tècnica i accions de salvaguarda.
- c. La botànica de les plantes.
- d. Recollida de plantes i fulles.

2.  Seguidament es desenvolupa una recollida i identificació de mostres de plantes, seguint les indicacions que es detallen a la fitxa de l'alumnat. A dur a terme en petits grups. Si el mestre/a ho considera pot dur les fitxes de l'activitat 1 perquè els alumnes puguin identificar més fàcilment les plantes.

3.  A partir de l'observació de l'arbust del ginebró/càdec/ginebre (*Juniperus oxycedrus*), els infants han de fer-ne la seva fitxa botànica, dibuixant-la i indicant-ne totes les seves parts (tija, fulles, gàlbuls); així com algunes petites explicacions de les seves característiques destacades i els seus usos.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Reconèixer els diferents tipus de plantes pròpies del paisatge mediterrani.
- Identificar el ginebre (*Juniperus oxycedrus*).
- Representar la planta en un dibuix i discernir-ne les seves parts.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 5*, el professor/a trobarà:

- La fitxa botànica del ginebró/càdec/ginebre (*Juniperus oxycedrus*).

ACTIVITAT 6. LA PEDRA EN SEC EN EL PAISATGE

Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
Competència digital
Competència social i ciutadana
Competència d'aprendre a aprendre
Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria



4h aproximadament

Objectiu

Reconèixer, difondre i intercanviar coneixements sobre els valors patrimonials de la pedra en sec.

Material

- Pot variar en funció del format que es desitgi donar a l'activitat (digital, físic, audiovisual...). El material el definirà el mestre/a o es consensuarà amb els alumnes.


Coneixements previs

Per a la realització de l'activitat, es recomana llegir el text de lectura que el mestre/a trobarà al dossier *Eines del mestre/a*; així com s'aconsella familiaritzar-se amb algunes de les construccions de pedra en sec que es disposen a l'àrea paisatgística on es troba l'escola.

Desenvolupament de l'activitat

En aquesta activitat, l'alumnat (grup classe o per grups de treball) ha d'elaborar un producte per difondre els valors de la pedra en sec del seu paisatge cultural: tipologies


de l'arquitectura tradicional (forns, pous, marges, masos...), processos de salvaguarda i patrimonialització d'aquests elements, etc. Per saber-ne més cal:

1.  Llegir a classe el text sobre la pedra en sec.

A nivell curricular es pot enfocar des de diferents àrees en funció de la perspectiva (històrica, mediambiental, antropològica, arquitectònica...). Es tracta d'una activitat que pot ser desenvolupada en diferents formats, tant des del punt de vista organitzatiu com des del producte final.

Com que la pedra en sec és una realitat present al llarg de tot el context euromediterrani i en altres indrets del món, es pot fer un treball d'interculturalitat interessant, sobretot si hi ha alumnes procedents d'altres paisatges culturals amb presència d'aquest element, els quals poden aportar nous coneixements al seu grup classe.

La importància de l'exercici rau en el procediment, és a dir en les fases de realització: investigació, coneixement i documentació sobre el tema, guió i edició del material. Aquests treballs seran incorporats a la maleta un cop finalitzats i, la següent escola que treballi aquesta proposta educativa, els disposarà per compartir-los al seu centre, aconseguint una difusió i intercanvi dels valors de la pedra en sec entre els infants de diferents indrets. De tal forma:

2.  L'alumnat ha de desenvolupar un producte final, que pot ser un pòster, mural, treball de recerca, obra de teatre, exposició fotogràfica, vídeo, etc., sobre la pedra en sec en el seu entorn proper.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Investigar i documentar-se sobre una temàtica concreta, en aquest cas la pedra en sec, i per mitjans diversos (entrevistant membres de la comunitat, consultant bibliografia, fent recerca per internet...)
- Adquirir coneixements sobre la realitat propera.
- Traslladar els coneixements de manera creativa en formats artístics.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 6*, el professor/a trobarà:

- El text de lectura.
- Els treballs de les altres escoles per poder ser visualitzats i compartits a l'aula.

ACTIVITAT 7. EL PAISATGE DELS FORNS D'OLI DE GINEBRE

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
Competència d'aprendre a aprendre
Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria



1h de disseny / 2h d'instal·lació mínim

Objectiu

Comprendre i familiaritzar-se amb el paisatge natural dels forns d'oli de ginebre, com a exemple de paisatge mediterrani i valorar la seva importància mediambiental.

Material

- Plantes
- Terra
- Eines de treballar a l'hort (aixada, rasclat, pala, regadora, poal...)
- Guants
- Cordill i estaques per marcar línies rectes en l'espai
- Fustes i pintura per elaborar cartellats
- Altres materials que es considerin d'utilitat

Coneixements previs




Per a la realització de l'activitat, es recomana al mestre/a llegir el text que trobarà al dossier *Eines del mestre*.

Pel que fa a les plantes a emprar, algunes són fàcils de trobar a les botigues de jardineria. És el cas del romer (*Rosmarinus officinalis*), la farigola o timó (*Thymus vulgaris*), el ginebre comú (*Juniperus communis*, tot i que no és el *Juniperus oxycedrus* dels forns d'oli

de ginebre, pot servir, ja que aquest darrer no s'acostuma a trobar en format comercial), l'espígol (*Lavandula officinalis*), la mata o matissa (*Pistacia lentiscus*), la sajolida o herba d'auliva (*Satureja montana*), el llorer (*Laurus nobilis*), l'olivera (*Olea europaea*), etc.

Desenvolupament de l'activitat

L'activitat consisteix a posar en pràctica la capacitat de transformació de l'espai, en paral·lel a com les comunitats s'han relacionat i han transformat el paisatge del seu entorn immediat per poder-lo aprofitar.

-  Es proposa fer un disseny individual o per grups del jardí, indicant el tipus de plantes (cal que siguin pròpies del paisatge dels forns d'oli de ginebre), la seva distribució en l'espai disponible, etc. Aprofiteu el treball de les mostres recollides durant l'excursió per consensuar amb els alumnes les plantes a emprar.
-  Posteriorment, el grup classe ha de consensuar entre tots els dissenys que s'han proposat, quina és la manera més òptima d'implementar el seu jardí i com poden definir-ne un de definitiu a partir dels elements que ha tingut en compte cada infant (o grup).
-  Finalment, es procedeix a la instal·lació del jardí conforme al disseny consensuat. Les diferents tasques del procés (preparar la terra, cavar, marcar l'emplaçament de cada planta, trasplantar, regar, elaborar les targetes...) poden distribuir-se per grups de treball.

Tancament

El mestre/a ha d'observar en l'alumnat el procés de/d':

- Conceptualitzar l'espai per implementar-ne una transformació.
- Consensuar i arribar a un acord sobre l'optimització de la intervenció.
- Participar del treball en grup i de l'organització i realització de les tasques.

Eines del mestre/a

Al dossier *Eines del mestre/a 7*, el professor/a trobarà:

- Un text de lectura i enllaços webs per treballar un jardí a l'escola.

